

ADAPTACJA HISTORYCZNEGO OBIEKTU POPZEMYSŁOWEGO DO NOWEJ FUNKCJI

Piotr OPAŁKA

Politechnika Opolska, Opole

1. Wprowadzenie

Problematyka adaptacji poprzemysłowych obiektów historycznych stała się szczególnie aktualna w Polsce pod koniec XX-wieku, choć w Europie Zachodniej działania te prowadzone są od ponad pół wieku. Przyczyną są zmiany jakie zaszły, i nadal zachodzą, na tych terenach. Obszary, na których zlokalizowane są obecnie nieczynne i zdewastowane zakłady przemysłowe, zostały wchłonięte w silnie zurbanizowane struktury miejskie. Obiekty te nie mogą być wyburzone, ponieważ najczęściej położone są w strefach ochrony konserwatorskiej lub posiadają wpis do wojewódzkiego rejestru zabytków. Jednocześnie, z uwagi na wysoką wartość budynków i terenu, nieruchomości te stały się atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów. Dotychczas, co najmniej lekceważone, nie użytkowane historyczne obiekty inżynierskie, takie jak wieże ciśnień, wapienniki, elektrownie, kopalnie czy gazownie położone na zaniedbanych i zdegradowanych terenach poprzemysłowych, stały się atrakcyjne nie tylko ze względu na lokalizację [5].

2. Adaptacje obiektów poprzemysłowych

Wprowadzenie nowej funkcji kultury na terenie poprzemysłowym może działać ożywczo na otoczenie, dając szansę jej podźwignięcia [2]. W Europie sztandarowymi realizacjami są m.in. adaptacje gazometrów na cele mieszkalne i usługowe w Wiedniu (rys. 1), czy też elektrowni Bankside na filialną siedzibę Tate Gallery w Londynie (rys. 2). W Polsce również mamy szereg interesujących przykładów adaptacji poprzemysłowych obiektów historycznych, a wśród nich m.in. elektrownię tramwajową na Muzeum Powstania Warszawskiego w Warszawie (rys. 3a), czy też, mniej znaną, adaptację Zakładu Gazowniczego na Muzeum Gazownictwa w Paczkowie (rys. 3b). Warto zaznaczyć, iż w Polsce na przełomie lat 50/60-tych dokonano jednej z pierwszych na świecie rewitalizacji zdegradowanego obszaru poprzemysłowego na terenie obecnego Wojewódzkiego Parku Kultury i Wypoczynku w Chorzowie.

Prace w obrębie tkanki historycznej, prowadzone w myśl zasady „po pierwsze nie szkodzić”, wymagają zachowania wiele rozwagi i ostrożności, aby jej bezpowrotnie nie zniszczyć. Działania te są obecnie możliwe dzięki połączeniu spojrzenia architektonicznego, wiedzy czysto inżynierskiej, a także zastosowaniu coraz lepszych materiałów i nowoczesnych technologii.

Rys. 1. Gazometry w Wiedniu, arch.: J. Nouvel, C. Himmelblau, M. Wehdorn, W. Holzbauer.

Fig.1. Gasometers in Wien

Rys. 2. Muzeum filialne Tate Galery w Londynie

Fig.2. Tate Gallery branch in London

a) b)

Rys. 3. a) Muzeum Powstania Warszawskiego w Warszawie, arch. W. Obtułowicz, 2005r.

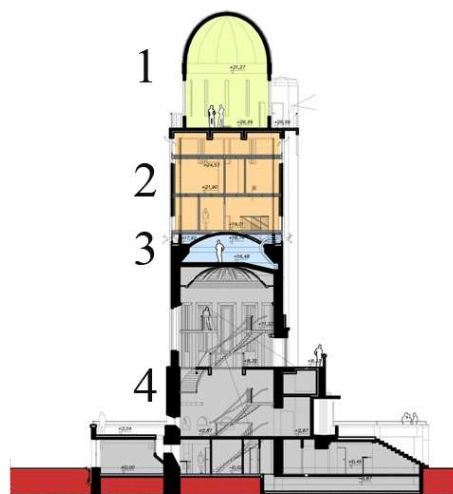
b) Muzeum Gazownictwa w Paczkowie, arch. K. Piecuch, 2010r.

Fig. 3. Warsaw Rising Museum in Warsaw; b) Gas Engineering Museum in Paczkow.

Klasyfikacja czynników, jakie wpływają na proces adaptacji może opierać się o zestawienie wartości wg klasyfikacji Romana Ingardena [3]. Można je wówczas podzielić na wartości wymierne i niewymierne. Wartości niewymierne, a wśród nich etyczne, estetyczne, religijne, prawno-administracyjne i kulturowe są tymi, w których funkcjonujemy, a są od nas niezależne. Natomiast wartości wymierne, a wśród nich użytkowe, techniczne, finansowe, ekonomiczne, handlowe, ekologiczne i lokalizacyjne są tymi, na które zarówno inwestor, jak i projektant może mieć wpływ [1]. Nie bez znaczenia są jednocześnie żelazne zasady i wytyczne konserwatorskie, opisane szerzej np. w [5, 6]

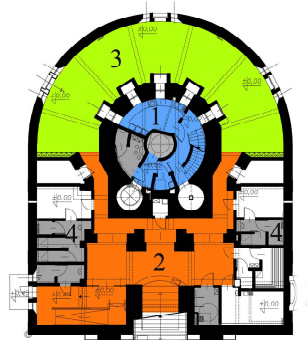
3. Adaptacja wieży ciśnień w Nysie

Obiektami zasługującymi na wyjątkową uwagę są wieże ciśnień. Jednym z ciekawszych obiektów tego typu jest wieża ciśnień w Nysie (rys. 4, 5, 6). Obiekt położony jest w otoczeniu zespołu pofortecznej zieleni parkowej Twierdzy Nysa, w bezpośrednim sąsiedztwie Fortu Prusy [4]. Omawiany projekt modernizacji i zmiany sposobu użytkowania przejdzie w roku 2011 do fazy realizacji. Obiekt, wybudowany w roku 1907, stanowi przykład pionierskiej budowli na terenie Dolnego Śląska wykonanej w technologii żelbetowej monolitycznej i reprezentuje wybitne wartości historyczne, architektoniczne, krajobrazowe i techniczne.

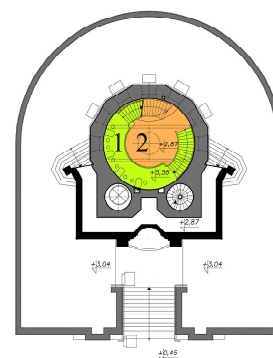
Rys. 4. Adaptacja wieży ciśnień w Nysie; poziom: 1- widokowy, 2- wielofunkcyjny, 3- techniczny, 4- gastronomiczny

Fig. 4. Adaptation in Nysa water-tower; level: 1- lookout, 2 - multi, 3- technical 4- catering

Rys. 5. Rzut 1. kondygnacji; 1- kuchnia, 2- komunikacja, 3- fitness, 4- sanitariaty

Fig. 5. 1st floor plan view; 1- kitchen, 2- communication, 3- fitness, 4- sanitary

Rys. 6. Rzut 2. kondygnacji; 1- pustka nad I- kondygnacją, 2- antresola

Fig. 6. 2nd floor plan view; 1- void above 1st floor, 2- mezzanine

W wyniku analizy funkcji, formy i monumentalnej konstrukcji stwierdzono, iż możliwe jest wykonanie prac adaptacyjnych na cele użyteczności publicznej. W wieży rewitalizowanej na centrum kulturalne zaprojektowano usługi łączące funkcje rekreacyjne (od strony wieży wschodniej zaprojektowano ściankę wspinaczkową), gastronomiczne, turystyczne i kulturalno- oświatowe (projekt przewiduje funkcjonowanie stałej ekspozycji związanej z przyległymi fortyfikacjami). Dzięki tym zabiegom przebudowa i zmiana sposobu użytkowania Wieży Ciśnień wpisuje się również w rozwijające się zapotrzebowanie na tzw. „turystykę industrialną”.

Zwiedzanie obiektu będzie połączone z działalnością punktu informacji turystycznej i tarasu widokowego. Komunikacja pionowa wewnątrz zachodniej wieży realizowana będzie poprzez istniejące kręte schody prowadzące przez poszczególne kondygnacje aż na szczyt wieży, gdzie z tarasu widokowego rozpościera się widok na panoramę miasta, Sudetów i jeziora nyskiego.

4. Podsumowanie

W pracy przedstawiono autorską propozycję rewitalizacji zabytkowej wieży ciśnień w Nysie na cele kulturalne i rozrywkowe, będącą odpowiedzią na współczesne zapotrzebowanie w tej materii. Zważywszy na zapóźnienia w pracach restauracyjnych w Polsce, jak również na wzrost świadomości społeczeństwa zamożności, należy się spodziewać ciągłego wzrostu zainteresowania wszelkimi pracami wokół tematyki adaptacji obiektów poprzemysłowych do nowych funkcji. Istotne jest znalezienie nie tylko pomysłu na właściwe dalsze użytkowanie obiektu, ale również operowanie w tym obszarze wysoką wiedzą i technologią, która nie tylko nie zniszczy obiektu zabytkowego, ale pozostawi go dla przyszłych pokoleń.

Literatura

- [1] Basista A.: Wartości w architekturze, Universitas, Kraków, 2009.
- [2] Gasidło K.: Kierunki przekształceń przestrzeni przemysłu, Wyd. Pol. Śl., Gliwice, 2010.
- [3] Ingarden R.: Uwagi o względności wartości, Studia z estetyki, Kraków, 2000.
- [4] Klosse A.: Festung Neisse, Hagen, 1980.
- [5] Kubik J.: Trwałość zabytków, Łódź, 2006.
- [6] Małachowicz E.: Konserwacja i rewaloryzacja architektury w środowisku kulturowym, Oficyna Wyd. Politechniki Wrocławskiej, Wrocław, 2007.

ADAPTATION OF HISTORICAL POST-INDUSTRIAL BUILDING INTO THE NEW FUNCTION

Summary

In the paper the new function for the old, neglected, historical water-tower located in Nysa (Poland) is presented. The cultural and social aspects of revitalization process are also discussed with special emphasis put on non-devastating methods and actions leading to this aim. A few examples of modern revitalization approach are also mentioned.